

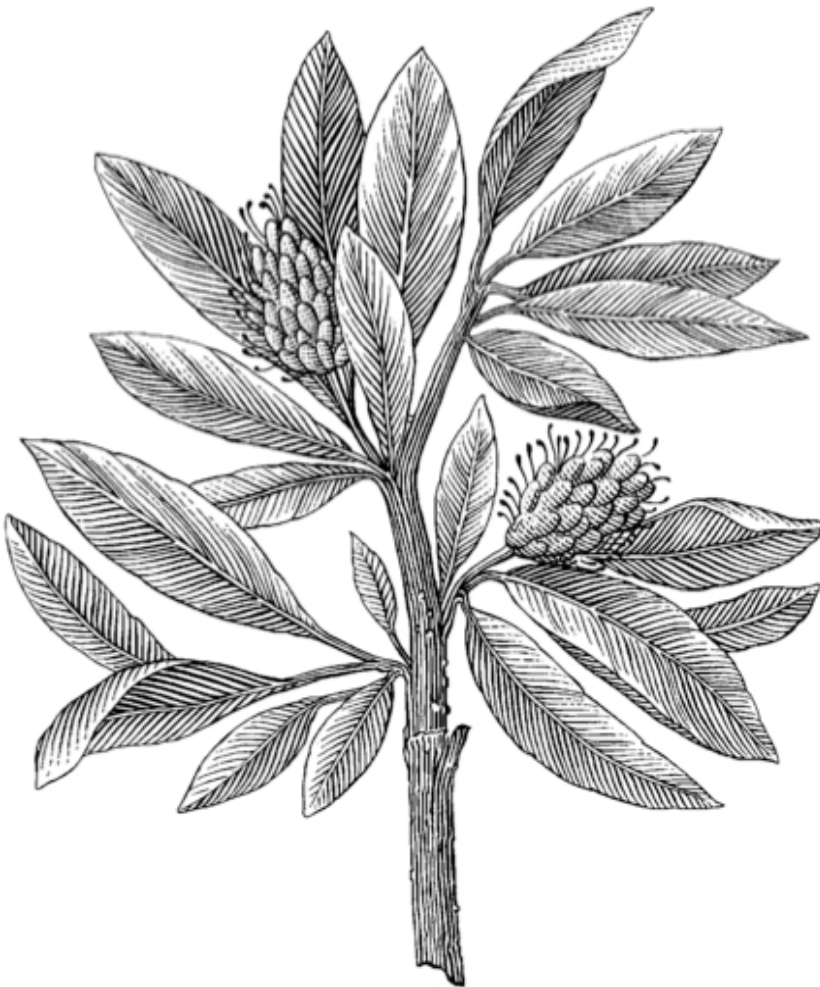
2LI10E
Litteraturvetenskap, kandidatuppsats
Karolina Eugenes



Kandidatuppsats

Själslig tematik i Emily Dickinsons poesi

– en psykoanalytisk utveckling av den kreativa skrivprocessen



*Författare: Karolina Eugenes
Handledare: Piia Posti
Examinator: Peter Forsgren
Termin: HT15
Ämne: Litteraturvetenskap
Nivå: Kandidatnivå
Kurskod: 2LI10E*

Innehåll

1 Inledning.....	3
1.1 Syfte, teori och metod.....	4
1.2 Forskningsöversikt.....	5
2 Bakgrund.....	7
2.1 Utmaningar i skrivprocessen.....	7
2.1.1 Brevens betydelse vid tolkning av dikterna.....	8
2.1.2 Det skapande rummet.....	9
2.2 Poesi och den psykoanalytiska skrivprocessen.....	10
3 Analys.....	13
3.1 Tematik och själsliga enheter i utvalda dikter.....	13
3.1.1 Dikt 1: <i>The Heart is the Capital of the Mind</i>	14
3.1.2 Dikt 2: <i>The Mind lives on the Heart</i>	15
3.1.3 Dikt 3 <i>I felt a cleaving in my mind</i>	17
3.1.4 Dikt 4: <i>The Brain – is wider than the Sky –</i>	18
3.1.5 Dikt 5: <i>The Soul selects her own Society</i>	20
3.2 Poeten och fantiserandet.....	21
3.2.1 Psykoanalytisk forskning om Dickinson.....	21
3.2.2 Drivkrafterna bakom skrivandet.....	22
3.2.3 Det inre och yttre rummet i förbindelse till poeten.....	23
4 Sammanfattning och diskussion.....	24
5 Källförteckning.....	27

1 Inledning

Emily Dickinson hör till 1800-talets största poeter, både i hemlandet USA och internationellt. Hon föddes i Amherst, Massachusetts 1830 där hon levde ett socialt liv som vilken annan flicka som helst tillsammans med sin familj. Under 1860-talet skedde dock en vändning i hennes liv, något som hon väldigt komprimerat beskrev i ett brev till sin litterära mentor Thomas W. Higginson år 1862: "I had a terror since September, I could tell to none; and so I sing, as the boy does by the burying ground, because I am afraid."¹ Detta citat skapar en mystik som präglar majoriteten av studierna kring Dickinson – i synnerhet eftersom det inte finns några bevarade dokument som beskriver vad denna "terror" skulle kunna ha varit. Det har dock konstaterats att hon efter detta brev bosatte sig i faderns hus i hemstaden, där hon valde att leva avskild från den yttre verkligheten. Emily Dickinson dog 1886 – efter två års insjuknande – i hemstaden Amherst.² Hennes gåtfulla livshistoria och verk lever dock vidare.

Dickinson var under sin livstid oerhört mån om sitt privata liv och därmed även sina verk – detta resulterade i att hon endast publicerade sju dikter under sin livstid – alla anonymt.³ Det har därför forskats kolossala mängder kring anledningar till *varför* Dickinson valde att vara anonym. En teori kring detta har varit att hon såg ner på publicering. Detta kan utvecklas med exempel på en tolkning av första stycket i nedanstående dikt "Publication – is the auction". Dessa rader ger en inblick i hur hennes syn på publicering kan ha varit;

Publication – is the Auction
Of the Mind of Man –
Poverty – be justifying
For so foul a thing⁴

Publicering jämförs här – med hjälp av svensk översättning – med ord som "auktion av sinnet", "ekonomisk brist" och "vidrigt ting". Det kan därför med hänsyn till de noggranna ordvalen, förklaras att Dickinson såg publicering som ett sätt att sälja sig själv och sitt inre – något som hon ville ta avstånd från. Istället valde Dickinson att stänga in sig själv – genom att isolera sig i faderns hus – där hon kunde skriva i fred och sätta ord på sina inre känslor och begär. Genom isoleringen släppte poeten inte in någon som skulle kunna störa hennes diktning, ingen kunde få ta

1 Thomas W. Higginson, Emily Dickinson's Letters. The atlantic monthly 68 no. 4 (1891): 444-456.
<http://www.theatlantic.com/past/unbound/poetry/emilyd/edletter.htm> (2016-01-03)

2 Thomas H. Johnson, *Final Harvest* Emily Dickinson's Poems. Selection and introduction. Toronto: Little, Brown & Company. 1961, s.5.

3 Johnson, 1961, s.5.

4 Emily Dickinson, *Final Harvest*. Toronto: Little, Brown & Company. 1961, s.5.

del av det som skedde i hennes rum. Det var av den anledningen som det inte förrän efter poetens död upptäcktes mängder av Dickinsons sparade texter, vilket ledde till att hon efterlämnade över sjuttonhundra opublicerade dikter.⁵

1.1 Syfte, teori och metod

Syfte samt frågeställningar i uppsatsen är i synnerhet att med hjälp av psykoanalytiska studier undersöka den ständigt närvarande tudelningen hos Dickinson. Hur framställer Dickinson utvalda teman i sina dikter och kan där genom undersökningen av dessa ske en koppling till poetens psykiska tillstånd? Detta kommer att ske genom en undersökning av ett par återkommande teman: *själen*, *sinnet*, *hjärtat* och *hjärnan*. På vilka sätt speglas hennes psykiska (o)hälsa i hennes dikter? Genom valet av specifika teman kommer det utvecklas tydliga kopplingar till Dickinsons psykiska tillstånd med hjälp av psykoanalytiska teorier.

Det bör betonas att textanalysen i synnerhet kommer att fokusera på dessa fyra teman och framställningen av dem. Avsikten med en sådan undersökning, är att genom en djupgående analys med fokus på utvalda teman, lyfta fram tecken på poetens medvetna och omedvetna syftemål med skrivandet. Undersökningen kommer således att stödjas av utvecklade diskussioner kring drivkrafter bakom Dickinsons skrivande, detta i syfte om att ge ett ytterligare underlag till att slutligen kunna diskutera kring poetens psykiska tillstånd.

De teorier som kommer ligga till grund för uppsatsen är i synnerhet psykoanalytiska teorier som behandlar det mänskliga psyket. En utgångspunkt vad gäller psykoanalytiska teorier är Sigmund Freud, där hans texter kring diktaren och fantiserandet blir en grundpelare i denna studie. I dessa texter utvecklar han främst fantasiernas alternativa drivkrafter bakom skrivandet, vilket anses vara ytterst relevant för denna uppsats då Dickinsons psykiska tillstånd kommer att spåras i bland annat just drivkrafterna bakom skrivandet. För att sedan ta stöd av ytterligare psykoanalytiska teorier, kommer den svenska psykoanalytikern Else-Britt Kjellqvists texter att vara underlag för diskussion samt analysdel. Genom att utgå från Kjellqvists och Freuds texter i samband, kan där fastställas en grund för psykoanalytisk tolkning av Dickinsons utvalda dikter, som i sin tur kan anknytas till hennes psykiska tillstånd.

För att utföra en sådan undersökning kommer detta ske i form av en tematisk studie, där ett

⁵ Thomas H. Johnson, *Final Harvest* Emily Dickinson's Poems. Selection and introduction. Toronto: Little, Brown & Company, 1961, s.5.

2LI10E

Litteraturvetenskap, kandidatuppsats Karolina Eugenes

par återkommande teman i Dickinsons poesi kommer att behandlas. Det bör noteras att de dikter som kommer att stå till grund för den kommande analysen kommer att vara på originalspråk, eftersom det i översatt poesi kan ske missledande tolkningar.

De dikter som kommer att analyseras är: (dikt 1) ”The Soul selects her own Society”, (dikt 2) ”The Brain – is wider than the Sky –”, (dikt 3) ”I felt a cleaving in my mind –”, (dikt 4) ”The Heart is the Capital of the Mind –” och (dikt 5) ”The Mind lives on the Heart”. Samtliga dikter beskriver något utav ovannämnda teman som kommer att utvecklas, inte minst med hänsyn till metaforiken, vilken även den kommer förklaras som relevant för den psykoanalytiska processen.

Analysen kommer därefter att upprätta paralleller mellan Dickinsons händelser i livet och hennes skrivande. Slutligen kommer Dickinsons livssituation och skrivande analyseras med hjälp av psykoanalytiska teorier för att skapa en djupare förståelse av hennes verk.

Utifrån tolkningar av tematiken kring själen, sinnet, hjärtat och hjärnan i dessa dikter, kommer det slutligen att lyftas fram anknytningar till Freuds och Kjellqvists psykoanalytiska studier – i synnerhet de som berör diktaren, fantiserandet och skapandet, där jag kommer lyfta fram faktorer som kommer öppna upp för ett nytt perspektiv vad gäller Dickinsons psykiska tillstånd – som inte nödvändigtvis varit helt labilt.

1.2 Forskningsöversikt

Vad gäller tidigare forskning kring den amerikanska poeten, finns det ett flertal litteraturvetare och psykologer som valt att studera Dickinsons liv *utifrån* hennes dikter, främst med fokus på de mörka elementen i dikterna, såsom döden, sorgen, ensamheten och ångesten. Genom sådana teman – vilka möjligtvis tyder på någon sorts depression och sorg – har det gjorts tolkningar att hon varit psykiskt labil alternativt traumatiserad eller psykotisk.

Analysdelen i uppsatsen kommer att utgå från en redigerad samlingsutgåva på engelska som heter *Final Harvest*⁶ i vilken omkring 600 hundra av Dickinsons utvalda dikter presenteras. Introduktionen i denna utgåva är skriven av Thomas H. Johnson, i vilken han ger en inblick i Dickinsons liv samt ger notiser till utvalda brev som Dickinson skrev till sin litterära handledare och kritiker Thomas W. Higginson. Johnson ger även en kortfattad biografisk presentation av Dickinson. Jag kommer att ta hänsyn till både Johnsons notiser vad gäller den biografiska delen

⁶ Thomas H. Johnson, *Final Harvest* Emily Dickinson's Poems. Selection and introduction. Toronto: Little, Brown & Company, 1961.

samt breven. Dock kommer mitt bruk av *Final Harvest* i huvudsak beröra de utvalda dikterna, vilka kommer att stå som grund för tolkning och analys.

När det kommer till breven mellan Dickinson och Mr. Higginson, kommer jag att ta stöd av en artikel från *The Atlantic online*⁷; en amerikansk ”journal of literature and opinion” baserad i Boston. Det som kommer att beröras, är ett urdrag ur ett nummer från oktober 1891, där Higginson själv beskriver brevväxlingen mellan honom och Dickinson. De brev som kommer att presenteras är nr. 342, samt ytterligare två brev där ordningsnummer saknas i det valda journal-numret.

Vad gäller den biografiska delen om Dickinson, kommer en amerikansk handbok att ligga till grund. Den heter *The Emily Dickinson Handbook*⁸ och är skriven av tre professorer vid University of Massachusetts. Handboken består av 23 olika essäer – skrivna av olika professorer vid diverse amerikanska universitet – som behandlar olika teman, i synnerhet tidigare forskning om Dickinson med diverse infallsvinklar vad gäller exempelvis tematik eller litteraturteorier. Samtidigt som den skapar en historisk överblick över hennes liv, med fokus på familjerelationer, skolgång, skrivandet samt breven till Higginson. De avsnitt som kommer att stå i grund till uppsatsen är essäerna ”Dickinson's Literary Background”, ”Dickinson's Lyrical Self”, ”Dickinson's Letters” och ”Searching for Dickinson's Themes”. Dessa kan ses som relevanta till bakgrundsdelens i uppsatsen, då de kan skapa en grund och inblick i Dickinsons liv och litterära studier.

Det finns även ett antal avhandlingar, uppsatser och böcker som behandlar temat poesi och psykoanalys i samband, vilka kommer att användas i diskussion- och analysdel.

Vad gäller psykoanalytiska teorier kommer det i synnerhet vara *Samlade skrifter av Sigmund Freud* som kommer att stå som grund för denna uppsats. Den volym som kommer att användas är *Freud XI Konst och Litteratur*,⁹ med fokus på kapitel ”Diktaren och fantiserandet”.

Tillsammans med Freud, kommer den svenska psykoanalytikern och poeten Else-Britt Kjellqvists teorier att stå som grund för uppsatsen, därför att hon har skrivit flera böcker som berör temat poesiförfattare med stöd av psykoanalysen. Den som specifikt kommer vara stöd i analysdelen är *Fågel, fisk eller fjärl? Essäer om skapande*.¹⁰ Det är främst kapitlen ”Flyg högre, flyg högre...”, ”Skapande rum” och ”Poesi och psykoanalys” som kommer att stå i grund till

7 Thomas W. Higginson, Emily Dickinson's Letters. The atlantic monthly 68 no. 4 (1891): 444-456.
<http://www.theatlantic.com/past/unbound/poetry/emilyd/edletter.htm> (2016-01-03)

8 Gudrun Grabher, Roland Hagenbüchle, Cristanne Miller, *The Emily Dickinson Handbook*. Amherst: University of Massachusetts Press, 1998.

9 Clarence Crafoord, Lars Sjögren, Bengt Warren, *Samlade skrifter av Sigmund Freud XI Konst och litteratur*. Stockholm: Natur & Kultur, 2007.

10 Else-Britt Kjellqvist, *Fågel, fisk eller fjärl? Essäer om skapande*. Stockholm: Carlsson Bokförlag, 2007.

analysdelen i uppsatsen. I dessa kapitel behandlar Kjellqvist främst tecken på psykisk ohälsa inom poesi och drivkrafterna bakom dessa, samt temat om just poesi *tolkad utifrån* psykoanalys. Dessa kapitel är relevanta för uppsatsen eftersom Kjellqvist i dem specifikt nämner psykoanalytiska studier kring Dickinson, där hon i synnerhet kritiserar tidigare forskning om Dickinsons psykiska tillstånd, bland annat påståenden om att hon ska ha varit psykotisk lyfts fram. Det är i synnerhet utifrån hennes och Freuds teorier som jag kommer dra paralleller mellan Dickinsons poesi och psykoanalytiska processen.

En studie som slutligen kommer att tas hänsyn till berör liknande tema som analysdelen i uppsatsen, är Rebecca Vinbergs ”Att söka sitt – om det poetiska skrivandets öppningar, utmaningar och innebörder ur ett psykologiskt perspektiv”.¹¹ Det är en kvalitativ studie där Vinbergs fokus ligger på att undersöka *varför* och *hur* kvinnor skriver poesi.

2 Bakgrund

Detta avsnitt kommer att lyfta fram aspekter ur Dickinsons liv som anses vara mest relevanta för frågeställningen. Det som kommer att presenteras är i synnerhet tidigare forskning kring breven mellan henne och hennes litterära handledare Thomas W. Higginson, familjrelationer och slutligen en framställning av psykoanalytiska teorier som berör själsliga teman som är relevanta inom poesin.

2.1 Utmaningar i skrivprocessen

Brevväxlingen mellan Dickinson och Higginson började i april 1862 och pågick till omkring 1880.

¹² Det är dessa brev som senare har blivit forskningsunderlag för hennes medvetna och omedvetna tillstånd, eftersom brev är något som en skriver utifrån sina egna tankar och känslor. Skrivandet skedde främst under hennes senare år, då hon valde att aldrig resa utanför hemstaden och istället isolerade sig i faderns hus.¹³

Fortsättningsvis, vad gäller familjrelationerna hos familjen Dickinson, kan det ytterligare med hjälp av breven, spåras att det inte var den optimala, kärleksfulla typen av familj. Dickinson

¹¹ Rebecca Vinberg, ”Att söka sitt - om det poetiska skrivandets öppningar, utmaningar och innebörder ur ett psykologiskt perspektiv” 2014. s. 20 https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/36925/1/gupea_2077_36925_1.pdf (2016-01-06)

¹² Thomas W. Higginson, Emily Dickinson's Letters. The atlantic monthly 68 no. 4 (1891): 444-456. <http://www.theatlantic.com/past/unbound/poetry/emilyd/edletter.htm> (2016-01-03)

¹³ Thomas H. Johnson, *Final Harvest* Emily Dickinson's Poems. Toronto: Little, Brown & Company, 1961, s.5.

2LI10E
Litteraturvetenskap, kandidatuppsats
Karolina Eugenes

uttalar sig om sina familjemedlemmar i ett flertal brev som bär en negativ klang. Exempelvis när hon talar om sin far; "My father seems to me the oldest stranger and oddest sort of a foreigner. Sometimes I say something and he stares in a curious sort of bewilderment though I speak a thought quite as old as his daughter..."¹⁴ Även när hon berättar om sin mor till Mr. Higginson i brev nr. 342, får en uppfattningen om att relationen inte var av bästa sort; "I never had a mother. I suppose it is some one to whom you hurry when you are troubled."¹⁵

Genom en inblick i att familjerelationerna ter sig något problematiska, kan där dras slutsatser om att detta är en viktig del som är relevant för förståelsen av Dickinsons psykiska tillstånd, som med största sannolikhet blev påverkad av en dålig relation till föräldrarna. Detta kan därför även ha påverkat hennes diktning. Faktum att det saknades kärlek och välmående, kan således ha varit anledningen till att det skapades en brist hos Dickinson, som fylldes med hjälp av poesin.

2.1.1 Brevens betydelse vid tolkning av dikterna

Breven som poeten skrev till sina familjemedlemmar och handledare, har inom litterär forskning skapat någon sorts länk till hennes dikter, då båda delarna kommer från samma källa – Emily Dickinson. Agnieszka Salska utvecklar detta i sin essä "Dickinson's letters" där hon menar att "Dickinson's letters contain the fullest record that we have of the poet's conscious life [...]"¹⁶ Med hänsyn till Salskas uttalande, kan det alltså förklaras att forskare har sett Dickinsons brev som det enda fullt bevarade materialet kring hennes liv, vilket har lett till att breven ofta har stått som grund för biografisk forskning kring poeten.

Forskningen sker ofta genom kopplingar som görs mellan breven, dikterna och även Dickinsons liv generellt, vilket kan skapa komplexitet i tolkning av Dickinsons dikter. Detta framför allt på grund av att hennes biografiska aspekter hölls privata, vilket har lett till att poetens liv har ofta baserats på spekulationer och tolkningar.

Att försöka förstå Dickinson genom sådan metod leder till problematik vad gäller skapandet av opålitlig biografisk tolkning, eftersom sådana tolkningar inte bygger på någon fastställd grund, utan enbart individuella tolkningar. Läsaren bör i liknande fall vara ytterst varsam, och se till att

14 Gudrun Grabher, Roland Hagenbüchle, Cristanne Miller, *The Emily Dickinson Handbook*. Amherst: University of Massachusetts Press s. 4, 1998.

15 Grabher, Hagenbüchle, Miller, 1998, s. 163.

16 Grabher, Hagenbüchle, Miller, 1998, s. 5.

2LI10E
Litteraturvetenskap, kandidatuppsats
Karolina Eugenes

skilja på poeten och diktjaget. Exempel på detta kan ses i ett av de tidigaste breven som hon skrev till Higginson i juli 1862, vilket ger en inblick i hur hon själv skiljde mellan sig själv och det skapade diktjaget; ”When I state myself, as the representative of the verse, it does not mean me, but a supposed person.”¹⁷ Detta uttalande av Dickinson själv tyder på att hon ville understryka att diktjaget ej var samma person som hon själv, möjligtvis för att undvika missledande biografiska tolkningar.

I kontrast, menar Gudrun Grabher i sin essä ”Dickinson's lyrical self” att ”Dickinson herself got trapped in the false idea that she could actually separate her real self completely from the aesthetic self created by her [...] poetry functions [also] as self-expression.” Grabher upplyser i sammanhanget att detta inte på något sätt är ett uppmuntrande till biografisk läsning av Dickinson, dock utan att utveckla påståendet ytterligare.¹⁸ Grabhers uttalande kan, för att utveckla, förstås som en antydning på att Dickinsons avsikter med skrivandet till en början var att skilja sig själv från diktjaget, men att poeten blev påverkad av sina subjektiva känslor till den grad att gränsen mellan fantasi och verklighet kom till att suddas ut. Detta kan samtidigt visa på poetens omedvetna faktorer, där avsikten har varit en sak, men resultatet blev omedvetet något annat. Grabher förklarar vidare att det snarare därför är Dickinsons försök att skilja på diktjaget och det subjektiva jaget som skapar problematik vid studier av Dickinsons poesi, då dessa lätt kan flyta samman.

Hon utvecklar med att lyfta fram Dickinson ur ett perspektiv där hon såg på den yttre verkligheten som något ogenomträngligt och därför skapade hon istället en egen verklighet inom sig själv¹⁹ – hon använde alltså diktjaget till att utforska sitt subjektiva jag. Grabher fortsätter med en förklaring av hur Dickinson kan tyckas ha gått tillväga under skrivprocessen: ”By using the soul, mind and consciousness interchangeably she explores the ”self-behind-the-self”, acknowledging that the self can never be fully comprehended.”²⁰ Detta kan därför slutligen förklaras som ett skede där poetens identifikationsprocess av jaget blir – utifrån brev och dikter – något som är ytterst relevant för undersökningen av Dickinson.

2.1.2 Det skapande rummet

17 Thomas W. Higginson, Emily Dickinson's Letters. The Atlantic Monthly 68 no. 4 (1891): 444-456.
<http://www.theatlantic.com/past/unbound/poetry/emilyd/edletter.htm> (2016-01-03)

18 Gudrun Grabher, Roland Hagenbüchle, Cristanne Miller, *The Emily Dickinson Handbook*. Amherst: University of Massachusetts Press 1998, s.227.

19 Grabher, Hagenbüchle, Miller, 1998, s.227.

20 Ibid.,

”Poeten Emily Dickinson lämnade alltmer sällan sin diktarlya på övervåningen till sin faders hus. Men så lämnade hon också efter sig ett tusen sjuhundrasjuttiosju dikter, varav sju publicerade under sin livstid.”²¹ Kjellqvist talar i detta sammanhang om ett flertal författare som har skapat sig ett eget rum, för att kunna skriva i fred. Hon nämner bland andra, Strindberg och Hölderlin för att sedan avsluta med Dickinson som levde isolerad stor del av sitt liv. Frågan återstår dock; varför skapar författare och poeter ett eget rum? Vilka förutsättningar krävs för att överhuvudtaget *kunna* skapa det egna rummet? Behöver en vara ensam i det skapande rummet?

Enligt Rebecca Vinbergs intervjustudie om kvinnliga poeter blir svaret på sista frågan ja, då hon menar att ”ensamheten möjliggör ett utforskande, även av sådant man inte vill dela med andra. Genom att ingen släpps in i skrivprocessen behöver man inte oroa sig för vad andra tycker och vill ha.”²² Detta kan kopplas till Dickinsons val av isoleringen, vilken kan påstås ha skapat en förutsättning till att hon kunde utforska sig själv – med hjälp av sitt skrivande.

För att kunna skapa ett eget rum krävs det av författaren ett medvetande om varför denne gör det. Vinberg utvecklar detta genom att förklara att ”Skrivandet beskrivs som ett eget rum eller utrymme, en plats att vara på, en frizon, som man behöver, för sin egen del och för att kunna skriva.”²³ Bemötandet av den existentiella ensamheten blir därmed *ett redskap* för skrivandet. Det egna rummet blir därför – tillsammans med ensamheten – en förutsättning till att kunna skriva. De tillsammans blir hos författaren en del av identifikationsprocessen, vilket kan förklaras som poetens bearbetning av den egna, psykiska utvecklingen. Genom att ensamheten är en förutsättning för det egna rummet, krävs det således av författaren att denne inte släpper in utomstående i det egna rummet, då det skulle kunna blockera skrivprocessen.

Dickinsons isolering kan följaktligen förklaras som tecken på medvetande, då det kan ses som att hon valde att stänga in sig för skrivandets skull. Utan isoleringen – hade det möjligtvis inte efterlämnats hundratals dikter och Dickinson hade därmed inte haft status som en av världens största poeter.

2.2 Poesi och den psykoanalytiska skrivprocessen

21 Else-Britt Kjellqvist, *Fågel, fisk eller fjäril? Essäer om skapande*. Stockholm: Carlsson Bokförlag s. 95, 2007.

22 Rebecca Vinberg, ”Att söka sitt - om det poetiska skrivandets öppningar, utmaningar och innebörder ur ett psykologiskt perspektiv” 2014. s. 20 https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/36925/1/gupea_2077_36925_1.pdf (2016-01-06)

23 Vinberg, 2014. s. 20. (2016-01-06)

2LI10E
Litteraturvetenskap, kandidatuppsats
Karolina Eugenes

Psykoanalytiska studier kan på många sätt kopplas till poesin då de båda kan tyckas utgå från samma teman och använda sig av samma metoder. Genom att undersöka de omedvetna och de dynamiska processerna hos människan kan en därigenom se hur dessa får uttryck hos Dickinson. Det är därför ytterst relevant att lyfta fram Dickinsons poesi med hjälp av psykoanalytiska teorier som anses vara relevanta i sammanhanget för att få en ökad förståelse, då både poeten och psykoanalysen berör teman som det omedvetna, det fria associerandet, självutforskandet, hoppet, strävan efter helhet och inte minst metaforiken. I detta avsnitt kommer det därför dras paralleller mellan poesin som allmän, psykoanalysen samt hur förbindelser mellan dessa kan ha påverkat Dickinsons skrivande.

Kjellqvist talar i sin bok om teman som är lika för poesin och psykoanalysen. Hon lyfter framför allt fram det omedvetna, där hon förklarar att ”diktaren kommunicerar i sitt skapande med det omedvetna liksom psykoanalytikern och analysand i den analytiska processen – både var för sig och tillsammans.”²⁴

Hon talar i sammanhanget även om drömmen, som ofta förklaras som en ”kungsväg till det omedvetna”²⁵ Poeter använder sig ofta av drömmen som ett uttryck för undantryckta känslor. Namn som poeten John Keats och psykoanalytikern Francis Baudry nämns hos Kjellqvist som exempel på hur drömmen har fungerat som material för uttryck hos Keats och för tolkning hos Baudry, som förklarar att drömmen hjälper läsaren att förstå den skapande processen där drömmen blir till dikt; ”han skildrar hur drömmens känslor, bilder och innehåll förändras och klarläggs allteftersom poetens fantasi förvandlar råmaterialet till dikt.”²⁶

Likheterna mellan poesi och psykoanalys kan därför sägas bottna i det som berör drömmen, vilken blir hjälpmaterial vid tolkning, då den skapar en länk mellan diktaren och läsaren liksom analytikern med analysanden. Detta kan i synnerhet kopplas till Dickinsons språk och skrivstil, där användningen av metaforer blir nästintill drömliknande. Det är med hjälp av metaforerna som poeten medvetet lämnar plats för tolkning till läsaren, vilken genom ordvalen själv kan välja hur denne ska ta till sig de drömliknande uttrycken i hennes poesi.

Ett annat tema som Kjellqvist nämner och som även kan kopplas samman med drömmen, är det fria associerandet. Hon talar om att det både hos läsaren liksom analysanden sker en anslutning

24 Else-Britt Kjellqvist, *Fågel, fisk eller fjäril? Essäer om skapande*. Stockholm: Carlsson Bokförlag, 2007, s.185.

25 Kjellqvist, 2007, s. 186.

26 Kjellqvist, 2007, s. 187.

till texten utifrån poetens alternativt analytikerns villkor – det finns inte endast ett alternativ att ta till sig texten på – därför blir associerandet *fritt*. Kjellqvist menar slutligen att ”man kan inte fundera ut poesi, i varje fall inte poesi som lever, lika lite som man kan tänka ut en psykoanalytisk timme [...]”²⁷ Det krävs därför noggrann läsning och fokus från läsaren liksom analysanden för att denne ska skapa ett flertal infall som den sedan kan utveckla ytterligare. Exempel på detta kommer ses i analysen av dikterna i nästa avsnitt.

Ytterligare tema som utvecklas hos Kjellqvist är den franske poetens Yves Bonnefoys uttalande om att ”poeterna bedriver ett utforskande av sig själva vilket också analysanden gör. Det rör sig om ett utforskande som inte upphör efter analysens slut, utan analysanden har också lärt sig en metod för fortsatt självanalys.”²⁸ Detta utforskande av sig själv, gör att det pågår ett ständigt sanningssökande hos både poeten, läsaren, analytikern och analysanden, vilket skapar ännu en förbindelse mellan poesin och psykoanalysen. Emily Dickinson bör nämnas i sammanhanget, eftersom självutforskandet är något som är ständigt närvarande i hennes poesi, speciellt på grund av användningen av teman som fokuserar på mänskliga organ, genom vilka Dickinsons väljer att utforska inte enbart sig själv, utan mänskligheten som allmän.

I samband med självutforskandet nämns även hoppet och meningsskapandet – strävandet efter att uppnå helhet. Inom poesi kan det förklaras genom att diktaren använder hoppet som motivation till att skapa en skildring av sitt liv, som en berättelse av den psykiska verkligheten. Diktaren vänder sig ofta till skrivandet för att finna tröst, vilket skapar ett begär efter att livet ska ha mening. Vad som är relevant i detta sammanhang, är Dickinsons sorg efter bland annat faderns, moderns och hundens död. Det kan med hjälp av Kjellqvists uttalande förklaras att Dickinson alltså använde sorgen som ett hjälpmedel till att finna tröst och genom en poetisk skildring av sin psykiska verklighet återigen finna meningen med livet och samtidigt skapa helhet inom sig själv. Detta meningsskapande och sanningssökande, förklarar Kjellqvist som ytterst relevant även för psykoanalysen. Det nämns att ”På skilda vis och i olika sammanhang framförde Freud uppfattningen att utan kärlek till sanningen, går det inte att bedriva psykoanalys.”²⁹

Slutligen, berörs ytterligare en likhet, som förklaras vara den mest djupgående mellan poesi

27 Ibid.,

28 Kjellqvist, 2007, s. 190.

29 Ibid.,

och psykoanalysen – metaforen. ”Det är ordet som bär både i dikten och i psykoanalysen.”³⁰ Det förklaras att det i både poesi och psykoanalysen är metaforen som är meningsskapande och som lyfter fram det som för blotta ögat är dolt fram till den valda tolkningen. Filosofen Paul Ricoeur ”betonar metaforens kreativa och informativa funktion vilken visar att det inte rör sig om ordagranna översättningar utan alltid om tolkningar.”³¹ Metaforen blir härmed, likt drömmen, ett slags spår till det omedvetna. Kjellqvist betonar att ”ett ord är aldrig i sig en metafor. Det är kombinationen eller sammanhanget som skapar metaforen.”³² Det är därför metaforen som skapar mystiken hos både poesi och psykoanalysen som med hjälp av metaforerna står öppna för tolkning och hålls därmed levande.

Avslutningsvis bör här dock betonas, att trots ett flertal likheter mellan poesi och psykoanalytiska processen, väger ändå skillnaderna tyngre när det kommer till helheten. Kjellqvist nämner framförallt att poesi är konst, som alltid tänjer på gränserna och därmed ofta förstärker och lyfter fram det irrationella. Medan psykoanalysen är en vetenskap, och jobbar inom sina ramar och därmed istället tämjer det irrationella.

3 Analys

Analysdelen kommer främst att lyfta fram vilken roll de noggranna ordvalen spelar i Dickinsons poesi. Dikterna är framlagda efter den ordningsföljd som de anses vara skrivna på, vilket presenteras av numren inom parentes.

Det som kommer stå i fokus i detta avsnitt är *hur* Dickinson framställer de fyra teman i utvalda dikter och vilken roll dessa utgör för läsning och tolkning. Det är därför särskilt genom undersökningen av framställningen som det kommer ske tolkningar av utvalda dikter tillsammans med hänsyn till psykoanalytiska teorier som berör skrivprocessen och förbindelsen mellan diktaren och fantiserandet.

3.1 Tematik och själsliga enheter i utvalda dikter

Något som Margaret H. Freeman nämner i sin essä ”A cognitive approach to Dickinson's metaphors” är Suzanne Juhasz uttalande om att metaforiken i Dickinsons poesi är psykologiskt

30 Ibid., 2007, s.191.

31 Kjellqvist, 2007, s.194.

32 Ibid.,

2LI10E

Litteraturvetenskap, kandidatuppsats Karolina Eugenes

inriktad. Juhaszs ger här en viktig poäng som är relevant för diktanalysen, eftersom metaforiken är något som främst kommer att lyftas fram just med hänsyn till psykologiska aspekter i samtliga dikter, alltså med fokus på faktorer såsom hjärnan, sinnet och människans inre rent generellt.

3.1.1 Dikt 1: *The Soul selects her own Society (303)*

The Soul selects her own Society –
Then – shuts the Door –
To her divine Majority –
Present no more –

Unmoved – she notes the Chariots – pausing –
At her low Gate –
Unmoved – an Emperor be kneeling
Upon her Mat –

I've known her – from an ample nation –
Choose One –
Then – close the Valves of her attention –
Like Stone –³³

Dikt 1 beskriver temat *själen*. Denna dikt är likt flertal av Dickinsons dikter öppna för fler än en tolkning. Den tolkning som i synnerhet kommer att lyftas fram är en med hänsyn till Dickinsons isolering, och utestängningen av utomstående.

Dikten inleds med ”The Soul selects her own Society – / Then – shuts the Door – / To her divine Majority – / Present no more –” Det tolkningsalternativ som är relevant för denna analys är att det i dikten kan ses vara en personifikation av själen, vilket automatiskt intensifierar inledningen, då själen tilldelas mänskliga egenskaper. Genom att använda personifikation skapas återigen, likt i de tidigare dikterna, en koppling mellan den inre och yttre verkligheten, vilket blir fokus dikten igenom.

Andra strofen försätter sedan med ”Unmoved – she notes the Chariots – pausing – / At her low Gate – / Unmoved – an Emperor be kneeling / Upon her Mat –” Genom ordvalen ”unmoved”, skapar Dickinson ytterligare intensifiering, där det blir tydligt för läsaren att själen stänger ute ”society” och förblir därför orörd när vagnarna stannar utanför grinden. Härmed skapas en kylig atmosfär över dikten med hjälp av personifikationen, då själen genom att beskrivas som orörd automatiskt framstår som nonchalant och kall.

33 Emily Dickinson, *Final Harvest*. Toronto: Little, Brown & Company, 1961, s.5..

2LI10E

Litteraturvetenskap, kandidatuppsats Karolina Eugenes

Sista strofen avslutas med ”I’ve known her – from an ample nation – / Choose One – / Then – close the Valves of her attention – / Like Stone –” Den avslutande strofen ger läsaren en beskrivning av *hur* själen stänger ut de som inte blir utvalda för att släppas in. Avslutande raden lägger – med hänsyn till ordvalet – vikt på dikten genom en liknelse, där det påstås att själen stänger ”the Valves of her attention / Like Stone”. Detta kan visa på att; när själen väl har valt någon eller något, som den vill släppa in, stänger den sedan dörren tungt likt sten, för att inte släppa in något ytterligare.

Vad beträffar sista strofen och dess tolkning av själens utestängning av omgivningen, bör där framhävas att det med hänsyn till Dickinsons isolering inte behöver röra sig om en person som själen väljer och sedan stänger ut andra; utan vad som blir relevant i sammanhanget är att själen väljer sin konst och kreativitet, som denne vill satsa på – och *behöver* därför stänga in sig för att få utlopp för kreativiteten i lugn och ro, och det blir därför nödvändigt att stänga ute allt övrigt.

Slutligen, vad gäller kopplingen till den psykoanalytiska processen, blir det här ytterst relevant att lyfta fram det fria associerandet som är närvarande i dikten – då den står öppen för ett flertal tolkningar, inte minst på grund av att den avslutas med ett tankestreck, vilket ju är tecken på ett ”öppet slut”. Genom noggranna ordval och metaforer skapas samtidigt ytterligare koppling till den psykoanalytiska skrivprocessen, där metaforen ju också är av betydelse. På samma gång är det förbindelsen mellan den inre och yttre verkligheten som är ett centralt tema även i denna dikt, då själen ständigt ställs i kontrast till omgivningen. Ytterligare, är det därför ytterst relevant att i samband med denna dikt återkoppla till det tidigare nämnda ”skapande rummet”. Med hänsyn till psykoanalytiska teorier om skrivprocessen, kan denna dikt nämligen stå som exempel på hur poetens själ arbetar för att skapa den bästa möjliga skrivmiljö – en miljö som kräver ensamhet och fokus på skrivandet.

3.1.2 Dikt 2: *The Brain – is wider than the Sky – (632)*

The Brain – is wider than the Sky –
For – put them side by side –
The one the other will contain
With ease – and You – beside –

The Brain is deeper than the sea –
For – hold them – Blue to Blue –
The one the other will absorb –
As Sponges – Buckets – do –

2LI10E

Litteraturvetenskap, kandidatuppsats Karolina Eugenes

The Brain is just the weight of God –
For – Heft them – Pound for Pound –
And they will differ – if they do –
As Syllable from Sound –³⁴

Dikt 2 beskriver temat *hjärnan*. Första strofen inleds med en beskrivning av en jämförelse mellan hjärnan och himlen; ”The Brain – is wider than the Sky – / For – put them side by side – / The one the other will contain / With ease – and You – beside –”. Hjärnan ställs här i kontrast till himlen, där det beskrivs att hjärnan är *mer omfattande* än himlen. Genom ordvalet ”wider”, kan här förklaras att Dickinson intensifierar meningen, då hjärnan optimalt sätt inte kan vara mer omfattande än himlen, men det är innehållet – kunskapen – i hjärnan som gör hjärnan till ett mer omfattande ting, då himlen till skillnad kan ses vara tom.

Strofen fortsätter med en beskrivning av; om en ställer de två tingen bredvid varandra – sida vid sida – kommer den ena innehålla den andra. Detta kan tolkas som att himlen kommer innehålla hjärnan, då människan fysiskt sätt ju finns under himlen. Samtidigt, kan det påstås att hjärnan även kan innehålla himlen – mentalt sätt – då en kan föreställa sig himlen och se himlen, och därmed skapa en bild av himlen *inuti* hjärnan.

Fortsättningsvis, ställs hjärnan i andra strofen mot havet: ”The Brain is deeper than the sea – / For – hold them – Blue to Blue – / The one the other will absorb – / As Sponges – Buckets – do –”. Likt första strofen, ges här en beskrivning där hjärnan är *djupare än* havet. Här blir det istället ordvalet ”deeper” som ställs i fokus, men kan tänkas ha samma innebörd som det tidigare ”wider”, i den mening att det syftar på hjärnans kapacitet och kunskaper som framstår som djupare än havets.

Sista strofen beskriver hjärnan som ett ting som *tyngden av* Gud; ”The Brain is just the weight of God – / For – Heft them – Pound for Pound – / As they will differ – if they do – / As Syllable from Sound –”. ”Weight” blir i detta sammanhang en tydlig intensifiering, då en inte kan väga Gud. Dickinsons ordval av ”heft” förtydligar intensifieringen med hjälp av metaforik, då det beskriver att en dessutom väger hjärnan och Gud *i händerna* – likt en vägskål, som visar att de väger lika mycket. Genom en jämförelse av Gud och hjärnan med stavelse och ljud, skapar Dickinson en intensifiering mellan det strukturerade och det abstrakta. Stavelsen kan här nämligen förklaras som något som människan skapar – då stavelse är något strukturerat när vi talar. Medan ljuder ju kan vara något som inte alls behöver komma från människan, utan från naturen överlag –

34 Emily Dickinson, *Final Harvest*. Toronto: Little, Brown & Company, 1961, s. 161.

2LI10E

Litteraturvetenskap, kandidatuppsats Karolina Eugenes

det kan vara fåglar som kvittrar eller regn som knastrar mot fönstret. Stavelsen kan därför i sammanhanget ses som en koppling till människan, och därmed även hjärnan. Medan ljudet istället kan ses som en koppling till Gud och det abstrakta.

Slutligen, för att ytterligare koppla till den psykoanalytiska processen, kan det sägas att det återigen handlar om kontakten mellan en inre och yttre verklighet, där hjärnan ställs i kontrast med något så – teoretiskt sätt – enormt som Gud.

Det som i synnerhet lyfts fram i denna dikt är temat hjärnan som sätts in i en bredare kontext, för att på så sätt skapa en djupare förståelse till hur viktig roll den spelar i människans liv. Det blir därför samtidigt en fråga om självutforskandet, men då på ett mer objektiva plan, då dikten inte handlar om hjärnan hos *en* människa, utan om det mänskliga organet rent generellt. Denna dikt blir samtidigt därför även ett tydligt exempel på att Dickinsons poesi kan handla om allmänmänskliga teman, snarare än personliga och subjektiva upplevelser, vilket för över tolkningen till ett nytt och bredare plan, då läsaren istället kan välja att tolka Dickinsons poesi på ett sätt som att hon talade *till* och *om* andra människor, snarare än enbart sig själv som ofta har påståtts av tidigare forskare.

3.1.3 Dikt 3: *I felt a cleaving in my Mind – (937)*

I felt a Cleaving in my Mind –
As if my Brain had split –
I tried to match it Seam, by Seam –
But could not make it fit.

The thought behind, I strove to join
Unto the thought before –
But sequence ravelled out of reach
Like Balls – upon a Floor.³⁵

Dikt 3 lyfter fram temat *sinnet* och *hjärnan*. Inledande två raderna i första strofen ”I felt a Cleaving in my Mind – / As if my Brain had split –”, beskriver hur diktjaget kände en klyvning i sitt sinne, detta genom ordvalet *my brain*. Varpå sista två raderna i första strofen lyder ”I tried to match it Seam, by Seam – / But I could not make it fit.” Detta kan ses som att diktjaget försökte matcha de delar som hjärnan hade kluvits i – men utan att lyckas få dem att passa samman.

35 Gunnar Bengtsson, American Poems. (2004) *Complete Poems of Emily Dickinson* (1995)
<http://www.americanpoems.com/poets/emilydickinson/10889> (06-01-2016)

2LI10E

Litteraturvetenskap, kandidatuppsats Karolina Eugenes

Andra och sista strofen beskriver ”The thought behind, I strove to join / Unto the thought before –”. Här talar diktjaget om att det är tankar som ligger bakom klyvningen, – vilka blir de som diktjaget även ville föra samman i första strofen.

Avslutande två raderna beskriver ”But sequence unravelled out of reach / Like Balls – upon a Floor.” Läsaren kan här slutligen förstå att trots att diktjaget försökte föra samman tankarna i det kluvna sinnet, trasslade denne ihop turordningen på tankarna, vilket ledde till att de slutligen föll isär likt garnnystan på golvet. Ordvalen ”ravelled” och ”balls” förstärker tolkningen om att det rör sig om just garnnystan, då det kan kopplas till det engelska uttrycket ”unravel a ball of yarn”. Samtidigt, intensifierar de noggranna ordvalen även kluvenheten hos diktjaget – eftersom det kan ses vara svårt att rulla ihop ett upplöst garnnystan, fungerar det här som ett exempel på hur diktjaget strider med att få tankarna att matcha.

Vad som kan tilläggas angående kopplingen den psykoanalytiska processen i dikt 3, är att även den beskriver den tidigare nämnda strävan efter att förbli hel. Detta kan ses med hänsyn till Dickinsons ordval ”I” och ”my”, vilka understyrker att det är diktjaget själv som blickar tillbaka på en händelse när denne försökte samla sina tankar. Detta tyder på att diktjaget vid något tillfälle har tappat bort sig själv, och strävar nu efter att återigen bli hel. Denna dikt kretsar kring hjärnan, sinnet och tankarna, vilket med hänsyn till att dikten är skriven i preteritum, även kan förklaras handla om att diktjaget ältar något som en gång hänt. Ältande är något som alla förmodligen kan känna igen sig i, och kan därför förklara att det är något som tyder på någon form av sanningssökande – vilket blir ytterligare en förbindelse mellan dikten och psykoanalytiska processen.

Slutligen, vad beträffar strävan efter att uppnå helhet samt sanningssökandet, är det ytterst relevant att påstå att dessa tillsammans bildar en form av självutforskande. Diktjaget söker efter svar för att förbli hel och går så långt in som till sinnet och hjärnan för att få sina funderingar besvarade – och det blir genom dessa fysiologiska ordval som skapar en förbindelse mellan diktjaget och läsare – som läsaren förs in i dikten och blir en del av utforskandet.

3.1.4 Dikt 4: *The Heart is the Capital of the Mind – (1354)*

The Heart is the Capital of the Mind –
The Mind is a single State –
The Heart and the Mind together make
A single Continent –

2LI10E
Litteraturvetenskap, kandidatuppsats
Karolina Eugenes

One – is the Population –
Numerous enough –
This ecstatic Nation
Seek – it is Yourself. ³⁶

Dikt 4 är uppbyggd av teman *hjärtat* och *sinnnet*, där det i första strofen påstås vara hjärtat som är ”the capital of the mind” – samtidigt som sinnnet utgör ”a single state”. Dessa två förklaras i sin tur skapa ”a single continent” – vilket blir att en huvudstad tillsammans med en stat, skapar en helt kontinent.

Andra strofen fortsätter sedan att tala om att ”One – is the Population – / Numerous enough –”, vilket för läsaren till att se att *en* är tillräckligt för att skapa en hel nation. Detta kan leda till att läsaren härmed sätter in sig själv i dikten, och skapar en förbindelse till att ”One” som ju enbart kan betyda siffran ett eller en person, kan här istället ses som *en själv*.

Dickinson fortsätter med ”This ecstatic Nation / Seek – it is Yourself.” Här skapar Dickinson en känslös inlevelse i dikten, genom att använda sig av personifikation av nationen – då en nation i vardagligt tal inte kan vara hänförd. Samtidigt är det denna slags avslutning som förstärker antydningen om att ”One” står jämlikt med ”Yourself”.

Diktens slutliga två rader utgör därmed en vändning i budskapet, eftersom handlingen övergår från enorma enheter som kontinent och nation, till personifikation och till slut *en själv*. Genom att slutligen använda sig av ”Yourself” knyter Dickinson ihop hela dikten, likt Shakespeare gjorde när han använde sig av kupletter som utgjorde hela budskapet i slutet på de flesta av hans sonetter. Det är med hjälp av det enstaka sista ordet, som Dickinson skapar en känsloladdad och tilltalande dikt, då det får läsaren att tänka över diktens handling på ett bredare plan; genom en närmare undersökning av strukturen i dikten, kan läsaren skapa ett helhetsbudskap, speciellt med hänsyn till metaforiken.

När Dickinson inleder med att hjärtat är huvudstaden av sinnnet, samtidigt som hon beskriver att sinnnet är en egen stat, gör hon en jämförelse med något som är betydligt större än hjärtat. Hon sätter in dessa teman i en betydligt större kontext, för att skapa möjlighet till en bredare förståelse.

Hjärtat är ju kärnan i kroppen, liksom en huvudstad är kärnan i en stat; det är kärnan som ser till att all information leder från denne vidare till andra enheter, exempelvis likt blodet som nödvändigtvis behöver komma från hjärtat för att kroppen ska fungera i övrigt.

De två enheterna sinnnet och hjärtat, utgör sedan tillsammans en hel kontinent – eller

36 Emily Dickinson, *Final Harvest*. Toronto: Little, Brown & Company, 1961, s.228.

2LI10E

Litteraturvetenskap, kandidatuppsats Karolina Eugenes

metaforiskt förklarar – en mänsklig kropp. Dock lägger Dickinson betoningen på nationen och befolkningen, vilka ju är de viktigaste parterna för att en kontinent ska fullgöra sin funktion. Det nämns i synnerhet att *en själv* räcker till för att utgöra en hel nation, vilket öppnar upp för koppling till psykoanalytiska processen.

Dikt 4 kan nämligen kopplas till självutforskandet och tudelningen – vilka är delar i uppsatsens fokus. För att en ska inse hur mycket värde det ligger i en själv, är det nödvändigt att utforska sig själv; precis som Dickinson gör i dikten där hon utforskar en kropp inifrån hjärtat och sinnet och jämför med större, yttre faktorer. Det är denna sorts jämförelse som skapar förbindelser mellan den inre och yttre verkligheten – där den inre sätts in i en yttre kontext – vilket skapar kopplingen till psykoanalytiska processen där självutforskandet är en centralt punkt. Det blir härmed ytterst relevant att ta hänsyn till självutforskandet som en drivkraft, vilket blir ytterligare exempel på hur Dickinson använde denna som inspiration till det kreativa skrivandet, och som hjälpmedel till att *genom* skrivandet uppnå helhet.

3.1.5 Dikt 5: *The Mind lives on the Heart (1355)*

The Mind lives on the Heart
Like any Parasite –
If that is full of Meat
The Mind is fat.

But if the Heart omit
Emaciate the Wit –
The Aliment of it
So absolute.³⁷

Dikt 5 är likt dikt 4, uppbyggd av teman *hjärtat* och *sinnet*. Första strofen lyfter fram att ”The Mind lives on the Heart / Like any Parasite –”; sinnet lever alltså *på* hjärtat – likt en parasit. Det blir här genast tydligt att det handlar om något likt ett hierarki-system, där hjärtat står *över* sinnet.

Första strofen fortsätter med ”If that is full of Meat / The Mind is fat.” Här återkopplas det till hjärtat som om den är full av ”meat” vilket kan tolkas stå för näring. Detta leder till att sinnet blir ”fat”, som i detta fall kan stå för mättnad. Genom språket och strukturen som Dickinson använder, skapas här alltså med hjälp av metaforiken en bild av att hjärtat ger sinnet näring, och utan den hade inte sinnet fungerat fullständigt, vilket utvecklas i andra strofen.

Andra och sista strofen, beskriver ”But if the Heart omit / Emaciate the Wit – / The Aliment

37 Emily Dickinson, *Final Harvest*. Toronto: Little, Brown & Company, 1961, s. 278f.

2LI10E

Litteraturvetenskap, kandidatuppsats Karolina Eugenes

of it / So absolute.” Här utvecklas det tidigare nämnda hierarki-systemet ytterligare, då det skapas en bild av vad som sker med sinnet om hjärtat utelämnar att producera näring som sinnet lever på. Detta kan förklaras genom att första strofen slutar med en punkt och andra strofen börjar med ett men; vilket kan ses skapa intensifiering – där första strofen beskriver själva processen av *hur* sinnet lever på hjärtat, medan andra strofen beskriver vad som hade skett *om* hjärtat slutade ge näring till sinnet. Genom att avsluta dikten med ”So absolute” understyrker Dickinson att sinnets beroende av hjärtat är fullkomligt nödvändigt för att sinnet överhuvudtaget ska fungera.

För att slutligen koppla denna dikt till den psykoanalytiska processen, kan här läggas vikt vid att det återigen är den stävan efter att uppnå helhet samt självutforskandet, som är närvarande i dikten. Detta genom utvecklandet av sinnets beroende av hjärtat – de är de två tillsammans som skapar helhet – var och en för sig är de ingenting. Det blir därför diktjagets – och även människans generellt – utforskande av sitt inre, som skapar helhet *i sig själv* – likt psykoanalytikern som genom sanningssökandet skapar en helhet av analysen.

3.2 Poeten och fantiserandet

I detta avsnitt kommer jag att diskutera kring drivkrafterna bakom Dickinsons skrivande genom att belysa hur psykoanalytiker ser på hennes diktning samt poesin generellt. Det kommer därefter med hjälp av psykoanalytikernas teorier om skrivprocessen skapas en förbindelse till Dickinsons psykiska hälsa och skrivande.

Den amerikanska psykoanalytikern Susan Kavalier-Adler har i sin studie om kvinnliga konstnärer uttalat sig om Dickinsons poesi, där hon kallade den för ”break down poetry”.³⁸ Detta utifrån spekulationer kring att Dickinson ska ha genomgått en personlig kris under år 1862. Samtidigt med ovanstående uttalande understryker Kavalier-Adler ”att ansikte mot ansikte med psykiskt kaos kvarstod Dickinsons tro på sig själv”.³⁹ Detta är något som den svenska poeten och psykoanalytikern Else-Britt Kjellqvist ser som motsägelsefullt. Kjellqvist menar att samtidigt som Kavalier-Adler förklarar Dickinsons dikt som tecken på ett ”break down”, skriver hon att ”trots att det förefaller som om Dickinson varit psykotisk försummade poeten aldrig att sköta de dagliga rutinerna liksom hon heller inte lät omgivningen ana förlusten av den inre kontrollen.” Kjellqvist försätter med att utveckla ”I mina ögon är detta motsatsen till psykos. Och poetens förmåga att i

38 Else-Britt Kjellqvist, *Fågel, fisk eller fjärl? Essäer om skapande*. Stockholm: Carlsson Bokförlag 2007, s.81.

39 Else-Britt Kjellqvist *Fågel, fisk eller fjärl? Essäer om skapande*. Stockholm: Carlsson Bokförlag 2007, s.81.

diktens form gestalta sin psykiska smärta visar inte enbart hennes storhet som konstnär utan också hennes psykiska styrka.”⁴⁰ Vad Kjellqvist härmed menar, är att Dickinson alltså använde sin psykiska smärta till sin fördel, genom att få utlopp för sina känslor i form av skrivandet.

En kan argumentera kring orsaken bakom den psykiska smärtan som Kjellqvist talar om. Dock kan det med hänsyn till tidigare presentationen av relationerna i familjen ses vara bland annat det som ligger i grund till Dickinsons smärta. Samtidigt inträffade ett flertal dödsfall i Dickinsons omgivning i loppet av ett par år, där bland annat hennes far dog 1874 och hennes mor genomled en stroke året efter. Samma år, insjuknade även Dickinsons brorson och handledaren Higginsons fru dog. Med detta i åtanke, kan där sägas att det skapades ytterligare en brist hos Dickinson som kan ha varit det som senare lett henne till isoleringen.

3.2.1 Drivkrafterna bakom skrivandet

Med hänsyn till psykoanalytiska teorier som berör diktaren och fantiserandet, bör det lyftas fram att det framförallt är förlusten och bristen hos jaget som står i fokus. Det kan med hänsyn till detta även argumenteras att bristen ses som ett hjälpmedel – om inte nödvändighet – som driver fram kreativiteten hos människan, vilket tidigare nämndes i exempelvis diktanalys nr. 4.

Freud har i avsnittet ”Diktaren och fantiserandet” uttalat att ”man skulle kunna tänka sig att den lycklige aldrig fantiserar, endast den som lider brist. Otillfredsställda önskningar är fantasiernas drivkrafter och varje enskild fantasi är en önskeuppfyllelse, ett tillrättaläggande av den otillfredsställda verkligheten.”⁴¹ Detta kan i synnerhet återkopplas till den tidigare nämnda antydningen på den närvarande bristen hos Dickinson, vilket stärker att Dickinson fantiserade *på grund av* en otillfredsställd verklighet. Det kan sägas att händelserna i hennes liv därmed blev en källa till inspiration, vilket skapade ett inre driv som blev ett hjälpmedel till den narrativt konstruerade identiteten som kan förklaras vara diktjaget.

Fortsättningsvis, nämner Freud i samma avsnitt att ”[...] diktarna själva brukar ju vara förtjusta i att förringa avståndet mellan sin egenart och det allmänmänskliga; de försäkrar oss ofta att det i varje människa gömmer sig en diktare och att den siste diktaren inte skulle dö förrän den sista människan.”⁴² Detta nämndes något snävt under diktanalysen och öppnar här upp för

40 Kjellqvist, 2007, s.81.

41 Crafoord, Sjögren, Warren, 2007, s. 129.

42 Crafoord, Sjögren, Warren 2007, s.126.

utveckling. Med hänsyn till Freuds uttalande, förstärks teorin om att Dickinson använde sina subjektiva upplevelser som en brygga till det allmänmänskliga. Genom att exempelvis sätta in de olika teman i bredare kontexter, som i exempelvis dikt 4 och 5, talade hon inte enbart om sig själv och sitt jag, utan om människor i allmänhet.

3.2.2 Det inre och yttre rummet i förbindelse till poeten

Kjellqvist delar i avsnittet ”Skapande rum” in poeternas skrivarlyor i två delar – det inre och det yttre rummet. Hon förklarar att ”vistelse i det *inre* rummet fordrar ensamhet eller närvaro av någon som inte är påträngande eller inträngande.”⁴³ Hon försätter med en utveckling av ”förmågan att vara ensam har en avgörande betydelse för utvecklandet av ett psykiskt liv – alltså ett inre rum eller, om man så vill, en inre värld.”⁴⁴ Med hänsyn till Kjellqvists uttalande, kan här ske en tydlig koppling till Dickinson och hennes isolering i faderns hus.

Genom att poeten stängde in sig och knappt släppte in någon i det egna rummet, skapade hon en inre värld där ingen fick tränga sig in. Detta kan tyda på att hon var fullkomligt medveten om varför hon valde att isolera sig, och att hon förstod vikten av att ensamheten var nödvändig för att kreativiteten skulle få utlopp på bästa möjliga vis. Skapandet av det inre rummet, kan därför förklaras som ett tecken på hennes psykiska styrka, snarare än ett ”break down” som psykoanalytikern Kavalier-Adler har påstått.

Fortsättningsvis, vad gäller det yttre rummet, kan det sägas att det har en stark association till det tidigare nämnda ”skapande rummet”. Det är i Dickinsons fall hennes diktarlyra som kan sägas vara en brygga från det yttre över till det inre rummet, eftersom det är där som hennes längtan och strävan efter något kom till uttryck. Kjellqvist förklarar att ”i konstnärligt skapande liksom i en psykoanalys väcks de underjordiska krafterna till liv, vilka utan förstärkta väggar kan hota att ta över.”⁴⁵ Detta förstärker teorin om att Dickinson var väl medveten om att det var nödvändigt att isolera sig och skapa ett eget, yttre rum, för att inte låta någon utomstående blockera skrivprocessen.

Avslutningsvis kan det konstateras att medan det inre rummet syftar på den inre värld som poeten skapar *inom* sig själv, representeras det yttre rummet av det fysiska rummet som författaren väljer som sitt egna revir – ett rum där själen får växa sig stark genom kreativiteten, utan att någon

43 Else-Britt Kjellqvist *Fågel, fisk eller fjäril? Essäer om skapande*. Stockholm: Carlsson Bokförlag 2007, s.26.

44 Kjellqvist, 2007, s. 97.

45 Else-Britt Kjellqvist *Fågel, fisk eller fjäril? Essäer om skapande*. Stockholm: Carlsson Bokförlag 2007, s.95.

tränger sig på och förstör både skrivprocessen och den psykiska utvecklingen hos poeten.

4 Sammanfattning och diskussion

I denna studie har jag utfört en tematisk poesianalys utifrån ett psykoanalytiskt perspektiv, med fokus på förbindelserna mellan poesi och psykoanalytiska teorier berörandes författarskap och kreativitet. Det har varit poetens biografiska bakgrund samt den psykoanalytiska skrivprocessen som stått till grund för en utveckling av diskussion. Likaså fem utvalda dikter av Dickinson som även har varit underlag för den slutliga analysen.

Syfte samt frågeställning i studien har varit en undersökning av tematiken i fem utvalda dikter av Dickinson. Att med hjälp av psykoanalytiska teorier utveckla förbindelsen mellan dikterna och poetens psykiska tillstånd har således varit studiens fokus.

För att åstadkomma en sådan koppling, har det till en början skett en presentation av poetens biografiska bakgrund, psykoanalysens synpunkter på den kreativa skrivprocessen och poesin i allmänhet, i syfte om att ge läsaren den bakgrundsfakta som behövs för en djupare förståelse av analysdelen.

Följaktligen har det i poesianalysen skett en undersökning av *hur* Dickinson har valt att framställa diverse teman genom exempelvis metaforer och tankestreck, även detta med stöd av psykoanalytiska teorier för en djupare förståelse. Därefter, har det utförts en utveckling av förbindelsen mellan Dickinsons poesi och psykoanalytiska teorier där diskussionen kring bland annat drivkrafterna bakom skrivandet har varit i fokus.

Studiens resultat kan med hjälp av den utförda analysen konstatera att Dickinsons poesi beskriver diverse situationer i livet. I de dikterna finns bland annat frustration, dualism, självutforskande, sanningssökande och ältande; teman som kan förklaras vara allmänmänskliga, eftersom majoriteten av alla läsare kan relatera till något av ovannämnda teman. Dickinsons poesi blir därmed en brygga mellan hennes subjektiva känslor och de allmänmänskliga, där det lämnas plats åt läsaren till att välja vilken sida denne vill lägga vikt på under sin tolkning av poetens dikter. Beroende på vilka aspekter läsaren väljer att fokusera på, sker det ständigt olika tolkningar med olika fokus. I denna studie har det dock konstaterats att det många gånger är läsarens val av tolkning som kan skapa problematik vid läsning av Dickinsons poesi – exempelvis tolkningsmetoder utan några biografiska stöd – snarare än poesin som sådan. Det är i sin tur därför som denna studiens

2LI10E
Litteraturvetenskap, kandidatuppsats
Karolina Eugenes

fokus har varit att hitta en balans mellan poetens subjektiva känslor och det allmänmänskliga – i syfte att undvika opålitlig form av tolkning – och därigenom skapa en inblick i Dickinsons psykologiskt inriktade skrivande.

Det har samtidigt genomgående i undersökningen lyfts fram medvetna samt omedvetna faktorer hos Dickinson, där de medvetna faktorer kan fastställas vara dominerande. Genom bland annat en undersökning av det skapande rummet och en utveckling av det inre och yttre rummet, har det exempelvis poängterats att poetens val av isolering tyder på hennes medvetande och därmed även psykiska styrka, då hon kan ses ha avskiljt sig från omvärlden i syfte om att få kreativiteten växa i fred. I kontrast, har det samtidigt lyfts fram omedvetna faktorer hos Dickinson. Detta kan i synnerhet ses i hennes diktning, där den potentiella avsikten att skilja på diktjaget och det subjektiva jaget kan ses som något misslyckad. Detta på grund av att hon omedvetet blev påverkad av sina subjektiva känslor under sitt skrivande, där gränserna mellan diktjaget och hennes subjektiva ofta står otydliga, speciellt vad gäller vid tolkning av hennes poesi.

Genom studiet av tematiken i utvalda dikter, har det även visats att det är problematiskt att helt bortse från dikternas struktur som sådan, då strukturen ger tematiken ett ytterligare djup som öppnar upp för utveckling av förbindelsen mellan dikterna och poetens psykiska tillstånd. Exempelvis kan det konstateras att Dickinson genom den flitiga användningen av tankestreck, har valt att hålla dikterna öppna för tolkning. Poetens val av att placera ut tankestreck både i slutet av en versrad, i mitten och/eller slutet på hela dikten, leder automatiskt till att det lämnas plats åt läsaren hur denne väljer att tolka placeringen av tankestrecken – då de ofta kan leda till dubbla meningar. Dickinsons val av att lämna plats åt läsaren för det fria associerandet av dikternas budskap, kan i sin tur förklaras som ett tecken på hennes psykiska styrka, därför att hon trots den närvarande tudelningen kunde hålla dikterna strukturerade. Faktum att hon sedan lyckades efterlämna dikter som än idag anses vara komplexa för tolkning, inte minst *på grund av* den väl genomarbetade strukturen, tyder ytterligare på hennes psykiska styrka, snarare än psykisk ohälsa som det har påståtts i tidigare forskning.

Fortsättningsvis, att studera Dickinson utifrån ett psykoanalytiskt perspektiv, ger läsaren inte enbart en fördjupad inblick i Dickinsons inre, utan även en djupare förståelse av sambandet mellan poesin som allmän och psykoanalytiska teorier. Konsekvenserna av en psykoanalytisk tolkning av Dickinsons poesi, stärker inte endast hennes skicklighet som poet utan understryker även hennes psykiska styrka och kreativitet.

2LI10E

Litteraturvetenskap, kandidatuppsats Karolina Eugenes

Avslutningsvis, för att läsaren ska få den önskade inblick i Dickinsons liv med hjälp av hennes poesi, och därmed få en uppfattning om hennes psykiska hälsa, bör denne ständigt lägga märke till detaljer i poetens språk och noggranna ordval, samtidigt som det även är nödvändigt att ta hänsyn till dikternas struktur då även detta spelar stor roll vid tolkning.

Genom att läsa Dickinson i samband med Freud och andra psykoanalytiker, krävs det ett ständigt sammankopplande till de psykoanalytiska teorier som i synnerhet behandlar diktaren och kreativiteten, tillsammans med ständiga återkopplingar till Dickinsons psykiska hälsa. Dickinson och dikterna kan därmed sägas vara två helt åtskilda faktorer som genom denna studie blev sammankopplade med hjälp av psykoanalytiska framställningar.

Dickinsons poesi kan slutligen argumenteras för att förvisso vara komplex och mestadels svår att begripa, men med hjälp av relevant material och uppmärksamhet på detaljer, kan en få en djupare förståelse i varför Dickinson räknas som en av västvärldens mest betydelsefulla poeter, nästintill Dante och Shakespeare.

6 Källförteckning

Bengtsson, Gunnar, American Poems. (2004) Complete Poems of Emily Dickinson (1995)
<http://www.americanpoems.com/poets/emilydickinson/10889> (06-01-2016)

Crafoord Clarence, Sjögren Lars, Warren Bengt *Samlade skrifter av Sigmund Freud XI Konst och litteratur*. Stockholm: Natur & Kultur, 2007.

Dickinson Emily, *Final Harvest*. Toronto: Little, Brown & Company, 1961.

Grabher Gudrun, Hagenbüchle Roland, Miller Cristanne, *The Emily Dickinson Handbook*. Amherst: Univerisity of Massachusetts Press, 1998.

Higginson W. Thomas, Emily Dickinson's Letters. *The atlantic monthly* 68 no. 4 (1891): 444-456.
<http://www.theatlantic.com/past/unbound/poetry/emilyd/edletter.htm> (2016-01-03)

Johnson, H. Thomas, *Final Harvest*, Emily Dickinson's poems. Selection and Introduction. Toronto: Little, Brown & Company, 1961.

Kjellqvist, Else-Britt, *Fågel, fisk eller fjäril? Essäer om skapande*. Stockholm: Carlsson Bokförlag, 2007.

Vinberg, Rebecca. ”Att söka sitt - om det poetiska skrivandets öppningar, utmaningar och innebörder ur ett psykologiskt perspektiv” (2014)
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/36925/1/gupea_2077_36925_1.pdf (2016-01-06)